

NYHETSREV NR 1 2001

FRÅN SVENSKA INDUSTRIMINNESFÖRENINGEN

SIM i samarbete med ArbetSam

Det stora intresset för det industrihistoriska arvet har medfört att flera nya aktörer dykt upp på området de senaste åren. Två av dessa är SIM och ArbetSam (Arbetslivsmuseernas Samarbetsråd), vilka på kompletterande sätt verkar för att väcka intresse för ämnet och för att informera och stödja aktörerna på fältet.

Problemet att skaffa tillräckligt med ekonomiska resurser för att utveckla verksamheten ytterligare är dock gemensamt för våra två föreningar. Det begränsar möjligheterna till utveckling.

Eftersom SIM och ArbetSam ser en rad beröringspunkter har föreningarna därför lämnat in en gemensam ansökan på 100 000 kronor till Delegationen för Industrisamhällets kulturarv.

Bidraget ska användas för att närmare undersöka möjligheterna till ett mer formaliserat samarbete kring administration, informationsspridning, program och andra aktiviteter. Vi vill etablera en gemensam kanslifunktion och gemensamma informationskanaler. Syftet är både att kunna öka servicen mot medlemmarna och att öka intresset och delaktigheten kring industrisamhällets kulturarv. Vi hoppas dels öka engagemanget hos våra medlemmar, dels nå nya målgrupper.

Utredningen ska ta fram en kostnadsberäkning för en sådan paraplyorganisation och också undersöka om det finns andra intressenter som vill ingå i samarbetet.

Många arbetslivsmuseer bedrivs som ensamarbete. Vi ser tydliga fördelar för våra respektive medlemmar genom att vi kan skapa nya kontaktytor och förmedla idé- och erfarenhetsutbyten.

Gemensamt kan våra föreningar bygga upp ett nationellt engagemang och lyfta fram det arbete som sker på lokal och regional nivå.

Barbro Mellander
Ordförande

Dags att utse Årets industriminne Vilken blir pristagare år 2001?

SIM utlyser priset Årets industriminne sjunde gången och önskar få in förslag på lämpliga anläggningar runtom i landet.

Föreningens styrelse väljer pristagaren bland de anläggningar som föreslås av landets läns museer och länsstyrelser.

Priset ska stödja det långsiktiga arbetet med det industriella kulturarvet och belöna nyligen utförda lovvärda insatser. En rad kriterier som geografisk och branschmässig spridning, ideella insatser, nyskapande arbetsformer och långsiktiga lösningar för miljöns fortlevnad påverkar valet.

Vi gläds åt att priset blivit en uppmärksam och etablerad faktor och åt att själva prisutdelningen i regel lockar många besökare.

Förslaget ska gärna innehålla bakgrundsmaterial som underlättar bedömningen. Sänd in det senast **den 25 augusti** till:

Anders Houltz, Avd f teknik- och vetenskapshistoria,
KTH, 10044 Stockholm
Fax: 08-24 62 63
E-post: houltz@tekhist.se

På gång runt om i landet

Iternia - IT i etern

I anslutning till den unika, ännu fungerande radiostationen Grimeton utanför Varberg ska ett nytt och avancerat radioteknikcentrum uppföras för undervisning, forskning och metodutveckling. Projektet kallas *Iternia – Grimeton Radio Center* och har fokus på kommunikationsteknologi.

Temat för Iternia är *Insikt, Inspiration, Innovation*. Projektets långsiktiga mål är att öka intresset för teknik och naturvetenskap bland barn och ungdomar. Antalet sökande minskar till tekniska utbildningar, vilket kan få konsekvenser för den svenska industrins behov av kompetens. Iternia ska bidra till att vända denna trend och inte minst få fler flickor att söka tekniska utbildningar.

Vid Iternia ska också metoder utvecklas för hur man dels ska bevara kunskapen om långvägs-sändarnas teknik och drift, dels ska vårda och bevara tekniskt avancerade anläggningar som Grimeton.

Grimeton uppfördes på 1920-talet och blev en mycket viktig kommunikationskanal med USA under andra världskriget.

Grimetons radiostation är byggnadsminne. Den utsågs till Årets industriminne år 1997.

Järnriket på webben

I en ny faktabank på Internet presenterar Järnriket Gästrikland ett nytt sätt att lära sig mer om länets historia. Det är ett pedagogiskt program som innehåller fler än 300 sidor om Gästriklands industrihistoria och järnhantering. Materialet är ordnat i fyra övergripande teman: Järnålder och vikingatid, Bergsmännen, Järnbruken och Järnverken.

Här finns också fakta om öppetider och evenemang. Torbjörn Alsing och Anna Forsberg vid Läns museet Gävleborg har svarat för hemsidans form och innehåll.

- www.jarnriket.com

Papp på museum

Munksjö pappersbruks första stora produkt var tjärpappen, som såldes under sloganen "papp i långa banor". Brukets historia berättas på Munksjö museum i Jönköping där man kan följa papperstillverkningens olika steg och se rader av pappersprover.

Det är dock personerna som byggde och utvecklade fabriken som står i centrum. Inte minst den dynamiske disponenten K O Ljungkvist, som moderniserade produktionen och lade ner stora resurser på att förbättra arbetarnas villkor.

- www.munksjo.com

Sevärdheter samordnas i Västerbotten *Sevärt i Västerbottens län* är ett projekt som drivs sedan 1993. Syftet är att visa upp det bästa länet har i fråga om storslagen natur och intressant kultur. Projektet har letts av länsturismen, länets museer och länsstyrelsen, och genomförts med hjälp av konsulter.

Inledningsvis handlade det mycket om att välja ut ett antal representativa miljöer, upprätta finansieringsplaner, göra i ordning dem för besökare med p-platser, skyltning, toaletter och så vidare. Fatmomakke kyrkby, Torvsjö kvarnar och Olofsfors bruk var självskrivna. Under denna uppbyggnadsfas har nära 30 miljoner kronor investerats. Sju nya kulturum har skapats, 19 småskrifter och en övergripande guidebok producerats. Ett grafiskt program togs tidigt fram för att alla skyltar och skrifter skulle bli enhetliga.

Nu har projektet kommit in i sin andra fas "Besöksmål i samverkan", som finansieras genom bidrag från landsting, länsstyrelse och Statens kulturråd, och ska pågå fram till år 2007. Det handlar om att fylla anläggningarna med liv och se till att de fungerar. Marknadsföring, kompetensutveckling och kvalitetssäkring är nya huvudfrågor.

- www.vasterbottensmuseum.se

Europeiskt perspektiv på industriarvet

120 personer från 14 länder i Europa deltog i konferensen *The Industrial heritage as a force in democratic society* i Örebro och Degerfors den 16-19 maj. Det gav nya perspektiv och angreppssätt på industriarvet. Begreppen identitet, drivkraft och demokrati var utgångspunkter. Anders Johnson, fd ledarskribent på DN, beskrev svensk industrihistoria utifrån varumärken som Cloetta och Felix.

Eva af Geijerstam lyfte fram fotbollens och andra idrotters roll för bruksorternas utveckling. Till det mest radikala hörde professor Ashworths syn att kulturarvet i sig är odemokratiskt, då det är skapat, bevarat och konsumerat av eliten. Dess bevarande förutsätter stabilitet och inga större förändringar.

NYTT PÅ DEN INDUSTRIHISTORISKA ARENAN

RAÄ redovisar sitt uppdrag

RAÄ redovisade i slutet av mars det regeringsuppdrag om svenska industriminnen de fick 1997. De menar att delaktighet är den främsta förutsättningen för att åstadkomma att det industrihistoriska arvet i ett längre perspektiv bevaras och brukas.

Ämbetet har utformat sin rapport som ett handlingsprogram där ett specificerat urval miljöer kopplas till något av tre övergripande teman: ökad delaktighet, bättre tillvarataget kulturarv och bättre kommunicerat kulturarv. De tolv utvalda objekten har stor potential att utvecklas och fungera som förebilder, de är intressanta i ett nationellt perspektiv, de kan beröra besökarna och berätta om det industriella samhällets villkor. De har även haft stor teknisk, ekonomisk eller social betydelse.

Aktörernas samverkan måste utvecklas och dialogen fördjupas, menar RAÄ. Samverkan ska bedrivas på nationell, regional och lokal nivå. Arbetslivsmuseernas och hembygdsrörelsens möjligheter att arbeta långsiktigt och stabilt behöver förbättras.

RAÄ begär 7 miljoner kronor för att genomföra handlingsprogrammet under 3 år. Programmets resultat och effekter ska synliggöras, spridas och ligga till grund för det fortsatta arbetet.

Bidrag till arbetslivsmuseer

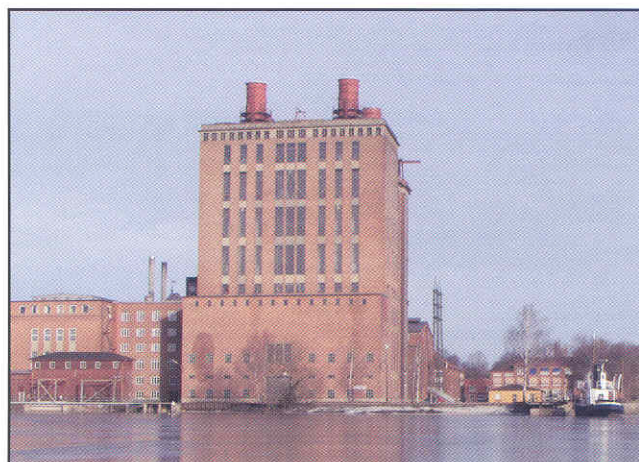
RAÄ ska fördela 4 miljoner kronor till arbetslivsmuseer under år 2001. Bidragen ges till särskilda insatser inom följande områden: Vård av materiellt kulturarv, utveckling av publik verksamhet, bättre säkerhet på museerna, kunskapsuppbyggnad, skapande av nätverk.

Bidrag tilldelas endast särskilda projekt, inte för kontinuerlig verksamhet eller drift.

Ansökningsperioden gick ut 30 april och beslut kommer i sommar. Medlen betalas ut efter rekvisition fram till 30 september.

- www.raa.se/industriarv/arbets.asp

*Den framtida användningen av Ångkraftverket i Västerås är under utredning.
Foto: Bertil Bertilsson.*

Att snubbla vid verkligheten
Den 21-23 september arrangerar Johan Ahlbäckstiftelsen ett symposium kring industrisamhällets utveckling ur författares och konstnärers perspektiv. Bland andra medverkar Majgull Axelsson, Aino Trosell och Göran Greider. Mer information genom Monica Borg, Smedjebackens kommun, tel 0240-66 02 83 eller e-post kultur@smedjebacken.se.

Stort, fult och farligt?

Har Barsebäck kärnkraftverk ett kulturhistoriskt värde? Ska det bevaras för framtiden och i så fall på vilket sätt?

Den 25-26 september ska seminariet *Stor, fult och farligt?* belysa

dessa frågor. Det förläggs troligen till Barsebäck och Lund.

Barsebäckverket kan ses som en symbol, för en omdiskuterad energiteknik, men också för industrisamhället i stort. Avvecklingen av kärnkraften ställer frågan på sin spets. Vilken eller vems historia bevarar vi för framtiden?

Föreläsare från politik, forskning och kulturmiljövård ger sin syn på teman som kulturarv och miljörepektive politik, samt bevarande av stora, komplexa anläggningar som Barsebäckverket.

Seminariet arrangeras av Industrihistoriskt forum i samarbete med Regionmuseet i Skåne. Inbjudan sänds ut i juni. Antalet deltagare är begränsat.

Projektägare möts i Västerås
Delegationen för Industrisamhällets kulturarv inbjuder till ett kunskapsforum den 23-24 oktober 2001 i Ångkraftverket i Västerås.

Seminariet vänder sig till dem som fått del av de 24,5 miljoner kronor som Delegationen fördelat till en rad projekt runtom i landet.

Tanken är att skapa en mötesplats där projektägarna kan utbyta erfarenheter och knyta kontakter. Seminariet är utan kostnad.

Dag 1 ägnas åt föredrag och studiebesök och dag 2 åt workshops.

Mer information: Lennart Edlund, delegationens sekreterare, tel 070-346 30 85 eller Peter Larsson, projektledare på Ångkraftverket, tel 070-595 01 90.

LÄSVÄRT

**Den svenska verkstadsindustrin och kultur-
miljövården***Eva Dahlström**Riksantikvarieämbetet, 2001, 112 s. ill. hft.*

Vilken plats har industri- och fabriksmiljöer i kulturmiljövården? Hur ska de bevaras och varför är frågor som ställs i denna skrift. Verkstadsindustrin har spelat en stor roll i det svenska industrisamhället.

Den etablerades i början av 1800-talet och blev under 1900-talet vår största industrigren. Författaren beskriver verkstadsindustrins utveckling som bransch och hur verkstadsmiljöerna förändrats. Hon går därefter igenom hur verkstadsindustrin har behandlats inom kulturmiljövården. Med utgångspunkt i ett antal fallstudier tar författaren avslutningsvis upp frågor och metodik för inventering och dokumentation av verkstadsmiljöer.

När röken lagt sig*Red. Niklas Cserhalmi**Arbetets museum, 2001, 199 sid, hft.*

Det här en handbok som vänder sig till dem som arbetar på något av landets 1800 arbetslivsmuseer. Men den är läsvärd även för andra som är intresserade av ämnet.

I elva artiklar ges många råd om hur man går till väga för att bygga utställningar, upprätta vårdplaner, ta hand om maskiner och verktyg och söka finansiering. Här beskrivs också kulturmiljövårdens organisation, kultur-turism och hur gammalt kartmaterial kan användas för att söka spår efter försvunnen industriverksamhet.

Arbetets museum har under tre år haft ett nationellt uppdrag att utveckla arbetet med industriarvet och har bland annat genomfört en rad seminarier under rubriken När röken lagt sig. Uppdraget sammanfattas i denna bok.

estetik & ingenjörskonst

Lasse Brunnström

Estetik & ingenjörskonst**Den svenska vattenkraftens arkitekturhistoria***Lasse Brunnström**Riksantikvarieämbetet, 2000, 288 s, inb.*

Större delen av Sveriges elproduktion kommer från vattenkraften. Det finns flera tusen vattenkraftverk i vårt land. Arkitektur- och designhistorikern Lasse Brunnström har besökt över trehundra av dem och studerat deras arkitektoniska värden. I denna vackra och rikt illustrerade bok lyfter han fram en delvis glömd arkitekturhistoria.

I början av förra seklet var vattenkraftverken symboler för framåt-skridande, välstånd och modernitet. De utformades som nationalmonument i huggen granit. Nyttospekten doldes av fasader med pelare och kreneleringar. Utformningen har med tiden förenklats mer och mer. Vattnet och kraftproduktionen har kommit mer i förgrunden.

Isak Gustaf Clason, Ivar Tengbom, Axel R. Bergman och Oswald Almqvist var några av arkitekterna som balanserade ingenjörskonst med skönhetsvärden.

Medlemskap i SIM kostar **150 kr** (enskild person) eller **300 kr** (företag) per år. Beloppet sätts in på **pg 77 02 42-6**.

Medlemmar får SIMs Nyhetsbrev, inbjudan till konferenser och studiebesök bland annat. Vänd dig till någon i styrelsen om du vill veta mer.

NYHETSBREV FRÅN SIM nr 1 2001

Ansvarig utgivare

Barbro Mellander, Regionmuseet i Skåne, Box 134, 291 22 Kristianstad

Samordning

Tel: 044-13 52 45. Fax: 044-21 49 02. E-post: barbro.mellander@regionmuseet.m.se

Carl-Magnus Gagge, Västmanlands läns museum, Slottet, 722 11 Västerås

Redaktion och form

Tel: 021-156115. Fax: 021- 13 20 76. E-post: carl-magnus.gagge@ltvastmanland.se

Gunilla Strömberg, Apropå Kommunikation, Lantvärnsgatan 8, 724 60 Västerås

Tel: 021-14 83 73. Fax 021-38 13 73. E-post: gunilla_stromberg@hotmail.com